

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DAĞ KÜLTÜ BAĞLAMINDA BİR MÜRACAAT MAKAMI OLARAK EKECİK DAĞI MOUNT EKECİK: A RESORT OF APPEAL IN THE CONTEXT OF MOUNTAIN CULT

Selçuk PEKER*

Öz

Orta Anadolu'nun adı Hasan Dağı ile birlikte anılan dağlarından olan Ekecik Dağı Aksaray, Nevşehir, Kırşehir illerinin ortasında kalan bir coğrafyada, Aksaray ili siyasi sınırları içerisinde yer alır. Dağ kültürüne bağlı olarak Ekecik Dağı'nın zirvesinde bir veli mezarı oluşturulmuş ve bu veli mezarına başta yağmur yağdırmak olmak üzere pek çok olağanüstülük atfedilmiştir. Ekecik Dağı, zirvesinde yattığına inanılan Ekecik Baba sebebiyle halk nazarında kutsal olarak görülmekte ve dağın zirvesi, halkın müracaat makamı olarak çeşitli sebeplerle ziyaret edilmektedir. Bu ziyaretlerin temelinde çeşitli kültürlerle birlikte dağ kültürünün etkisi olduğu bir gerçektir. Bu çalışmada Ekecik Dağı bir bütün olarak ele alınacak ve halkın dağı kutsamasının altındaki sebepler incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Ekecik Dağı, Dağ Kültü, Kozmogoni Miti, Yağmur Duası.

Abstract

Among the mountains of Central Anatolia which are associated with Mount Hasan, Mount Ekecik is located within the political borders of Aksaray province, in a geographical area in the midst of Aksaray, Nevşehir and Kırşehir. Based on the mountain cult, a grave of the old was built at the summit of Mount Ekecik; which was attributed a lot of preternaturalness, particularly rainmaking. Mount Ekecik is regarded as sacred in the eyes of the society and its summit is visited for many reasons as a resort of appeal. One thing is certain that these visits are based upon the effect of mountain cult, along with various other cults. In this study, Mount Ekecik will be discussed as a whole and the reasons underlying the sacredness attributed to the mountain by the society will be examined.

Keywords: Mount Ekecik, Mountain Cult, Myth of Cosmogony, Rain Prayer.

I. Giriş:

Dağlar devasa kütleleri, heybetli görünüşleri, yaşam alanı olmaları, barınma, korunma ve avlanma imkânı sağlamaları gibi pek çok hayati özellikleri sebebiyle ilk insandan günümüze önem arz etmiş, dünya mitolojilerinde kutsal olarak algılanmış ve kültleştirilmiş yeryüzü oluşumlarıdır.

Yunan mitolojisi Olimpos dağını olağanüstüleştirirken Türk düşüncesi ve mitolojisi Tanrı Dağı'nı kutsamış; semavi dinlerde bile işlevleri sebebiyle Tur, Hıra gibi dağlar ön plana çıkmıştır. Bünyesinde dağ barındırmayan coğrafyalarda dağların yerine dağ yavrusu yükselteler veya sağlam kaya parçaları önem ve kutsiyet kazanmıştır. Söz gelimi, Arapçada *samed* adı, *pek yüksek*, *ulu*, *daim* anlamları taşımakta ve *kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah* (Devellioğlu, 1984: 1101) anlamında Allah'ın sıfatlarından birisi olarak kullanılmaktadır. Kelimenin eski Arapça'da *güvenilen* anlamında çöldeki sabit kayalara verilen isim olduğu düşünüldüğünde Arap sosyal hayatında dağın önemi daha iyi anlaşılır. Zira rüzgârın farklı yerlerde her an yeni kum tepeleri oluşturduğu çöllerde yön bulmak için sabit ve güven veren kayalara ihtiyaç vardır. Kervan rehberleri bu kayaları esas alarak kervan güzergâhını belirledikleri için bu kayalar, güven veren oluşumlar olarak *samed* adıyla nitelenmişlerdir. Kuran'da dağların yeryüzünün güvenliği için sabitleyici olarak yaratıldıklarının anlatılması da (Enbiya, 31; Lokman, 10; Nebe, 6-7) dağ ile güven ilişkisinin kadim bir görüş olarak ilk dönemlerden bugüne insan zihninde yerleştiğini gösterir.

Türkistan coğrafyası halklarının muhayyilelerinde dünya bir canlı gibi düşünülür ve onun göbek deliğinden yükseldiğine inanılan bir dağın varlığına inanılır. Bu dağın Abakan Tatarlarındaki adı *Demir Dağ*'dir (Havra, 2014: 44). Eski Türkler *Bodin İnli Dağı*'na ülkeyi koruyan ruh gözüyle bakmışlar ve yurtlarını dağ ile sembolize etmişlerdir. Eski Türklerin düşüncesinde dağ ruhu aynı zamanda toprağın ve yurdun koruyucusudur (Beydili, 2005: 147). Dağların kutsallığı, onların *ıduk*, *ula* gibi terimlerle anılması sonucunu doğurmuştur. Mitolojik dönemin etkisiyle dağların bir kısmı ve bazı ağaçlar *baba* olarak anılmışlardır. (Bayat, 2007: 222-231). Bu altyapı ile büyüyüp gelişen Türk düşüncesinde dağ, Gök Tanrı'nın ruhunun tecelli ettiği yer olarak görülmüş ve dağların sahibi olarak Gök Tanrı düşünülmüştür. Türkistan'ın en büyük dağ silsilesi Tanrı Dağları'nın *Tanrı* adı ile anılmasının sebebi budur. Türkler ulu dağlara her zaman tazimde bulunmuşlar, kimi zaman onlara karşı ibadet ederken kimi zaman da onlarla sohbet etmişlerdir. Cengiz Han'ın Tanrı'ya şükür ve dua etmek için Burkan Kaldun Dağı'nda güneşe doğru üç kez diz vurup selam vermesini ibadete (Ögel, 1998: 463); Dirse Han oğlu Boğaç Han'ın annesinin Kazılık Dağı ile söyleşmesini de

* Yrd. Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

(Ergin, 1989: 88,89) sohbet örnek verebiliriz. İbadetlerin veya ayinlerin dağ başlarında yapılması da dağ kültürünün etkisi sebebiyledir.

Türk düşüncesinde dağın sahibi veya ruhu olan Gök Tanrı'nın yerini zamanla başka varlıklar almıştır. Kırgızların *kayberen* (kayıp eren) kültürü, dağın kutsal varlıkların meskeni olduğu düşüncesini ortaya çıkarır. İdik dağlarda mesken tutan ve dağın çevresindeki insanları koruyan kayberen, bulunduğu kutsal dağın iyesisidir. Bu sebeple avcılar yılın belli zamanlarında kayberene kurban sunarak onun rızasını almaya çalışırlar. Dağ ruhu veya iyisi olarak kabul edilen varlıklardan birisi de kurttur. Dağ ile kurt arasında bir ilişki kurulur. Bir dönem, dağın ruhu veya sahibi olarak kurt gösterilir (Bayat, 2007: 222-231). Anlaşıldığı kadarıyla Gök Tanrı'nın mekânı olan dağların zamanla ruhları oluşmuş bu ruhlar yüzyıllara ve coğrafyalara bağlı olarak kurttan erene çok değişik kimliklerle anılmışlardır. Türkistan coğrafyasındaki dağlarda yer alan mezarların sahipleri genellikle *ata* adıyla anılırken Anadolu'yu vatan edenlerin dilinde *ata* kelimesinin yerini *baba* ve *dedeler* almıştır. Günümüz itibarıyla Anadolu'daki pek çok dağın zirvesinde *baba* veya *dede* olarak anılan bir veli mezarı bulunmaktadır. Gerçekte bu mezarlar dağ sahibinin veya dağ ruhunun somutlaştırılmış varlıklarıdır. Bu mezarlar etrafında kutlu kişilerin mezarları etrafında gerçekleşen kutsal olaylar gerçekleşmektedir. Bu durum Boratav tarafından "*Birçok dağların doruğunda kendileriyle aynı adı taşıyan eoliyalar yatar. ... Kimi hallerde ise dağ mı adını orada yatandan almış yatır mı dağın adını almış kestirilemez. Birçok dağların da en yüksek doruklarında adsız birer yatır vardır.*" cümleleriyle dile getirilir (Boratav, 1997: 48).

II. Temel Özellikleri ile Ekecik Dağı:

Ekecik Dağı, Akararay-Kırşehir karayolunun otuzuncu kilometresinde yer alan bir dağdır. Yüksekliği 2033 metredir (e.k. 1). Dağın güney ve batı eteklerinden Aksaray-Kırşehir yolu; doğu ve kuzey eteklerinden Aksaray-Balı kasabası yolu geçer. Her iki yol güzergâhında dağın etrafında serpilmiş çok sayıda köy bulunmaktadır. Bu köylerin isimleri şunlardır: Borucu, Boyalı, Cangılı, Çavdarlı, Çekiçler, Çolak Nebi, Fatma Uşağı, Gökaya, Gödeler, Macarlı, Nurgöz, Sağır Karaca, Salari Alaca, Şeyhler, Taptuk, Yağan, Yıldırımlar.

Ekecik Dağı'nın doğudan batıya iki zirvesi vardır. Doğu zirvesi kamuya açık alan iken batı zirvesinde askeri bir radar üssü kuruludur. Dağ, meşe çalıları ile kaplı olup bünyesinde bol miktarda taş ve kaya barındırır. Dağın bu taşı yapısı, taşla ilgili halk anlatılarının oluşmasında da etkili olmuştur. Kuzey tarafında bahar aylarında kar sularıyla beslenen küçük bir çay ile kaynak sularından istifade etmek için yapılmış birkaç çeşme yer alır. Kuzey yamaçlardan süzülen kar ve yağmur sularının beslediği çay üzerine tarımsal sulamada kullanmak amacıyla sırasıyla Ekecik, Boyalı ve Balcı göletleri yapılmıştır. Dağın batı eteklerinin üzerinden geçen Aksaray-Kırşehir karayolu üzerinde kurulu Yıldırımlar köyünde de kaynak sularından beslenen tatlı su çeşmeleri yer almaktadır.

III. Ekecik Dağı ile İlgili Kozmogoni Mitleri:

Mitlerin tasnifi ile ilgili farklı görüşler olmakla birlikte onlar genellikle kozmogoni, teogoni, antropogoni, eskatoloji mitleri adlarıyla dört ana başlık altında sınıflandırılırlar (Aça, Ekici, Yılmaz, 2010: 136). Günümüz Türkiye'sinde hâlâ dağların oluşumuna dair inanılarak anlatılan çok sayıda mit (efsane, menkıbe, anlatı vb.) tespit edilebilmektedir. Oluşum mitlerinin günümüze kadar gelmiş olması, bu mitlerin hayat içerisindeki gerçekliğine de delalet eder. Ekecik Dağı bölgedeki tek dağ değildir. Aksaray-Niğde illeri arasındaki Hasan Dağı ile birlikte düşünülür. Anlatılara göre Hasan ve Ekecik iki arkadaş veya kardeştir. Kimi anlatıcılar Aksaray-Kırşehir illeri arasındaki Harun Dağı'nı da bu iki arkadaş veya kardeşin yanına koyarak kardeş ve arkadaş sayısını üçlerler. Sayının üçlenmesi, Olrik'in epik yasaları (Çobanoğlu, 1999: 100-101) çerçevesinde değerlendirilebilir. Ekecik Dağı ile ilgili olarak sahada tespit ettiğimiz kozmogoni mitlerinin en bilinen üç tanesi şunlardır:

Hasan Baba ile Ekecik Baba aslında iki kardeştir. Bunlar aralarındaki bir anlaşmazlık sebebiyle kavga ederler. Ekecik Baba, kılıcı ile Hasan Baba'ya vurunca Hasan Baba'nın kolunu keser. Hasan Baba da Ekecik Baba'ya diğer elindeki kılıçla vurunca Ekecik Baba'nın kellesini uçurur.

Ekecik Baba ile Hasan Baba iki arkadaş iken bir sebeple dövüşürler. Hasan Baba Ekecik Baba'ya "İnşallah kafan kırılır" şeklinde beddua eder. Ekecik Baba da Hasan Baba'ya "İnşallah kolun kırılır" der.

Ekecik Baba ile Hasan Baba kavga ederler. Hasan Baba, Ekecik Baba'ya "Üzerine taşlar yağsın" diye beddua ederken Ekecik Baba da Hasan Baba'ya "Üzerine karlar yağsın, yağın kar erimeyip kurtlansın" şeklinde beddua eder.

Yukarıda üç değişik örneğini verdiğimiz kozmogoni mitlerinin ortak noktası her üçünde de dağların insandan dönüşen varlıklar olarak tahayyül edilmeleridir. İnsan kaynaklı dağ oluşum mitleri halk muhayyilesinde coğrafik görünüme göre şekillenerek daha akla yatkın hale gelmişlerdir. Bu da onların inanılır olmaları sebebiyle gelecek nesillere aktarımında kolaylaştırıcı bir unsur olmuştur. Halk anlatılarında Hasan Baba'nın bedeninden dönüştüğüne inanılan Hasan Dağı, 3248 metrelik rakımı ile (e.k. 2) Orta Anadolu'nun en yüksek rakımlı dağlarından birisi olup Aksaray ile Niğde illeri arasında doğudan batıya uzanan bir dağ silsilesinin batı ucundaki son noktadır. Bu dağın kuzey yamaçlarında Aksaray iline, güney yamaçlarında ise Niğde iline bağlı yerleşim yerleri bulunmaktadır. Kırşehir ve Aksaray istikametinden

bakıldığında Hasan Dağı'nın iki büyük zirve yaptığı görülür. bu iki zirve Büyük Hasan Dağı ve Küçük Hasan Dağı adlarıyla da anılır. Bir insan gibi tahayyül edildiğinde büyük zirvenin doğu tarafının, batı tarafına kıyasla oldukça keskin bir görünüme sahip olduğu görülür. Halk, dağı heybetli bir insan şeklinde tahayyül etmiş, doğu tarafındaki bu keskinliği de kesik kol gibi somutlaştırmıştır. Ekecik Dağı'nın zirvesindeki düzlük ise kesilen kafa gibi yorumlanmıştır. Yani aslında inanmalar coğrafyaya göre şekillenmiş ve coğrafik özelliklere göre mitler üretilmiştir. Yukarıdaki ilk iki mitte bu durum açık bir şekilde gözlemlenmektedir.

Ekecik Dağı'nın tepesinden alt eteklerine kadar çok sayıda irili ufaklı kaya barındırması, Hasan Dağı zirvesinde ise hemen hemen yılın on iki ayı kar bulunması, son kozmogoni mitinin coğrafik izahında karşımıza çıkar. Hasan Dağı'nın zirvelerinin Ekecik Dağı'na bakan kuzey yamaçlarında yazın son zamanlarına kadar erimeden kalan küçük kar kütleleri mevcuttur. Kimi Aksaraylılara göre bu kar kütleleri sıcak yaz günlerinin serinletici bir yiyeceği iken kimi Aksaraylılara göre de kurtlandığı için yenilemeyen nimetlerdir.

IV. Dağ Ruhunun Somut Varlığı Olarak Ekecik (Topçu) Baba Mezarı:

Yöre halkının Ekecik Dağı'nın zirvesinde oluşturduğu mezarın adı Ekecik Baba'dır. Ekecik kelimesinin kökenini sorgulayan yöre halkı, Ekecik Baba'nın yağmur dualarına verdiği olumlu dönüşler sebebiyle yağmurun bol yağdığını ve ekinlerin yeşerdiğini düşünmekte, *ekin ek-* eyleminden *ekici* adının türediğini, *ekici* adının da zamanla *ekcik* halini aldığını ifade etmektedir. Kelime, günümüz itibarıyla etimolojik açıdan izaha muhtaçtır.

Ekecik Baba'nın yörede yaygın olarak kullanılan diğer adı Topçu Baba'dır. Hatta dağın eteklerindeki bazı köylerde kimi anlatıcılar Ekecik Baba'yı kendilerine sorduğumuzda sorularımızı cevapsız bırakmakta, "Onu duymadım ama dağın başında Topçu Baba var yavrum" benzeri cümlelerle mezarın yöredeki yaygın adı olan Topçu Baba'ya dair bildiklerini anlatmaktadırlar. Ekecik Baba'nın Topçu Baba olarak anılmasının sebebi, ülkemizin girdiği savaflara dağdaki makamından bir top mermisi gibi gürleyerek gitmesi ve özellikle Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında dağdan Kıbrıs Rumlarının yaşadığı kesime top atışı yapması dolayısıyladır. Yörede Topçu Baba'nın Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında dağdan kayaları alıp Kıbrıs adasına doğru fırlattığına dair inanmalar da tespit edilmiştir.

Çavdarlı köyünden ayrılanlarca hemen köyün yakınlarında kurulan Bektaş Dede mezrasında yaptığımız derlemelerde Ekecik Baba, sakallı ve beyaz bir adam olarak tasvir edilmektedir. Özellikle sabah namazı vaktinde köye geldiğine ve köy camiinde namaz kıldığına inanılmaktadır. Köye gelişi sadece ibadet amaçlı olarak düşünülmemekte, onun köydeki ruhani veya cismani varlığının köylülere güven verdiği görülmektedir. Ekecik Baba, dini bütün bir kişi olduğu için yine dini bütün olan kişilerin rüyalarına girmekte ve onlara güzel tavsiyelerde bulunmaktadır. Bir kaynak şahsımızın rüyasına gelerek okuyup üfllediği bir tas suyu ikram etmesi, âşıkların pir elinden bade içmeleri motifini andırır.

Ekecik Baba'nın köydeki varlığı kadar köylülerin onu mezarında ziyaret etmeleri ve ona tazimde bulunmaları da dikkate değer. Köylülerin mezar ziyaretleri ile ilgili aşağıda daha geniş bilgi verilmektedir ancak mezarın kutsallığı bağlamında Ekecik Baba'nın makamını ziyaret edenlerin dindar olmaları ve toplumda ahlaksız işlere bulaşmamış olmaları esastır. Mezarında uyuyan iyi kimselerin rüyalarına girip onlara dilekleri ile ilgili güzel sözler söyleyen Ekecik Baba, mezarının başında abdestsiz, namazsız, uğursuz insanların yatmalarına müsaade etmemektedir. O özellikleri taşıyan kişiler Ekecik Baba'nın mezarına güven içerisinde olmak için gitseler bile baba onların rüyalarına girmekte; onları abdest almadıkları, namaz kılmadıkları için tenkit etmekte, mezarda geceleme konusunda ısrarcı olmaları halinde korkutmakla hatta alıp başka yerlere fırlatmakla tehdit etmektedir.

V. Bir Ziyaret Makamı Olarak Ekecik Dağı:

İster dağ başlarında isterse yerleşim yerlerindeki muhtelif mekânlarda olsun veli mezarları halk tarafından çeşitli sebeplerle ziyaret edilen müracaat makamlarıdır. Ülkemizde ziyaret amaçlı kullanılan çok sayıda mezar olduğu bilinen bir gerçek iken bu mezarların sayısı veya derli toplu envanteri ile ilgili kapsayıcı bir çalışma yoktur. Bu mezarların ülke genelindeki sayısı ile ilgili olarak halk arasında da bir inanış tespit edilmemiştir. Halbuki Türk cumhuriyetlerinden Türkmenistan'da yaşayan halk inanışlarında ülkedeki veli mezarlarının sayısı ile ilgili olarak 360 sayısı karşımıza çıkar (Özkan, 1993: 731). Ülkemizde veli mezarlarının toplam sayısı ile ilgili bir inanış bulunmamakla birlikte her dağın, bulunduğu bölgedeki diğer dağlarla; dağları temsil eden her velinin de bölgedeki diğer dağları temsil eden velilerle akrabalığına dair anlatımlar ve inanmalar mevcuttur. Ülkemizde mezarların, genellikle yakınlarındaki üç veya yedi mezarla akraba, arkadaş veya kardeş olduklarına dair inanışlara sıkça rastlanır. Ekecik Baba, Aksaray'daki Çavdar Baba, Çapan Dede, Hasan Baba gibi veli mezarlarıyla ilişkilendirilir (Peker, 2015: 152). Hasan Dağı'nı temsil eden Hasan Baba, Kayseri'deki Ali Dağı'nı temsil eden Ali Baba ile ilişkilendirilir (Görkem, 1991).

Dağ başlarındaki veli mezarları çeşitli sebeplerle ziyaret edilmekte ve bu ziyaretlerde muhtelif ritüeller sergilenmektedir. Artun, yatırlara ait mezarların tepelerde ve yüksek yerlerde olmalarını oralarda

yatan kişilere duyulan saygıya ve bu kişilerin yücelikleri konusundaki inanışa bağladığı yazısında yatır, ziyaret ve kutsal sayılan mezarlara gidiş nedenlerini şu başlıklar altında sıralar:

*“Çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun ölmesini önlemek, yaramaz çocukları ıslah etmek, konuşamayan çocukların dilini açtırmak,
Eolenemeyen kızların kısmetini açmak,
Rızk artırma dileği,
Kötü alışkanlıklardan kurtulmak,
Şirinlik dileği (kısmet açma),
Askerden sağ salim dönme isteği,
Yeni bir işe başlamadan kutsal zatın duasını, rızasını alma,
Doğal âfetlerden korunmak”* (Artun, 2003: 295).

Ekecik Dağı zirvesindeki Ekecik Baba mezarının yukarıda sayılan sebeplerin tamamı için ziyaret edilen bir mekân olması ihtimal dâhilindedir. Bizim araştırmalarımız sırasında bizzat tespit ettiğimiz ziyaret sebepleri şunlardır:

*Hasta kişilerin sağlık bulması için,
Yağmur duasına çıkmak için,
Çocuk sahibi olabilmek için,
Gebelik döneminde düşük yapan hayvanların düşük yapmasını önlemek ve sağlıklı doğum yapmalarını sağlamak için,
Yitiklerin bulunması için,
Çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için.*

Ülkemizin değişik yörelerinde gerçekleştirilen türbe ve mezar ziyaretlerinde birbirine benzer veya farklı çok sayıda ritüel tespit etmek mümkündür. Artun; yatır, ziyaret ve kutsal sayılan mezarlarda süren pratikleri şu başlıklar altında toplar:

*“Adak kurbanı kesmek, kanını alna sürmek,
Türbe mezar ağaç ve çalılara çaput bağlamak,
Kutsal sayılan sudan içmek, yıkanmak, para atmak,
Adağın gerçekleşmesinden sonra yiyecek dağıtmak,
Türbeye havlu, seccade, halı, tesbih, baş örtüsü, takke, ibrik, para bırakmak vd.
Türbede secdeye kapanmak, gece uyumak,
Belli hastalıkları sağalttığına inanılan yatırlarda şifa dilemek”* (Artun, 2003: 295-296).

Alan araştırmalarımız sırasında Ekecik Baba mezarında gerçekleştirildiğini tespit ettiğimiz uygulamalar, bizim birkaç köyde yaptığımız tespitlerle sınırlıdır. Uzun gözlemler sonrasında bu uygulamaların sayısının ve çeşidinin artabileceği göz ardı edilmemelidir. Tarafımızca tespit edilen uygulamalar şunlardır:

*Mezarda bir gece konaklamak,
Mezar başında dua etmek, namaz kılmak,
Adak kurbanı kesmek,
Mezara bez, çaput, hayvanların kuyruk kılı gibi nesnelere bırakmak,
Mezardan alınan toprağı yemek veya suya karıştırıp içmek,
Mezardan ayrılırken arka arka yürümek.*

Bu uygulamalara ait detaylar ile bu detaylara ilişkin yorumlarımızı şu şekilde ifade edebiliriz:

Mezarda dua etmek ve/veya namaz kılmak en sık görülen pratiktir. Bu pratiği uygulayan bazı kişilerin dualarının doğrudan kabul edildiğine inanılmaktadır. Dua eden bazı kaynak kişilerin dileklerinin kabul olunacağı ise rüyalarında kendilerine bildirilmektedir.

Uzun süre rahatsızlığı geçmeyen hastalar mezara götürülmekte ve bu hastalar adına mezar başında adak kurbanı kesilmektedir. Bu kurban horoz, tavuk gibi kanatlı türünden olabileceği gibi küçükbaş hayvan cinsinden koyun veya keçi de olabilmektedir. Mezara götürülen hastaların açık yara, kırık gibi tıbbi müdahale gerektiren hastalıklardan ziyade bayılma, sıkıntılanma gibi psikolojik sorunlar yaşayan kişiler olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmalarımız süresince yağmur duası için mezara toplu olarak gerçekleştirilen ziyaret tespit edilememiştir. Bunda mezarın topluca çıkılamayacak kadar yüksek bir tepede olması ile son yıllarda bu tip mezarlarla ilgili uygulamaların sayısındaki düşüş etkili olmuştur. Mezara yağmur duası için gidenler içerisinde birbirinden bağımsız yaşlı kadınlar dikkati çeker. Bu kadınların en tipik örneği Meryem Mercan adlı Kürt kökenli kaynak kişimizdir. Türkçe bilmediği için anlattıkları torunu tarafından tercüme edilen Meryem Nine, köylüler tarafından bir takım kerametler gösterdiğine inanılan birisidir. Ekecik Baba'ya yağmur duası için gittiğinde mezar başında bir gece konaklamakta; bu konaklama sırasında namaz kılıp dua etmekte, adak olarak horoz kesip kestiği horozu köye dönüşte rastladığı ilk kişiye vermektedir. Meryem Nine'nin ziyaretleri sonunda mutlaka yağmur yağacağına inanılır. Ninenin Ekecik Baba ile kurduğu sıcak

ilişki sebebiyle Ekecik Baba, onun rüyasına girerek adak kurbanı kesme bile dua ettiği takdirde yağmur yağacağını söylemiştir.

Dilek için mezara gidenlerin uyguladığı bir diğer pratik, yedi evden yedi bez toplamaktır. Ziyaretçi, mezara çıkmadan önce köyde yedi değişik evden yedi parça bez almakta, mezar başındaki küçük taşın içerisine bu bezleri bıraktıktan sonra dua etmektedir. Ağaçlara veya kutlu mezarlara çaput bağlama geleneğinin bir varyantı olarak karşımıza çıkan bu uygulamada mezar sahibine kansız kurban sunulmakta ve duanın kabulünde bu hediyenin etkili olacağı düşünülmektedir. Buna benzer bir uygulama da hayvanlarının iyileşmesi için mezarı ziyaret edenlerce gerçekleştirilmekte, tedavisi umulan hayvanın kuyruğundan kesilen bir kıl, mezar başındaki taş konulduktan sonra dua edilmekte ve bir daha gebe hayvanın düşük yapmayacağına inanılmaktadır.

Mezar başında bir gece kalma pratiğinin uygulandığı ziyaret sebeplerinden birisi de yitkilerin bulunması amacıyla yapılandır. Arazide hayvanı kaybolandan evde altınını koyduğu yeri bulamayana kadar mezar ziyaretinde bulunanlar dua edip konakladıklarında Ekecik Baba rüyaya girmekte ve kimin yitiğinin nerede olduğunu söylemektedir.

Mezarı ziyaret eden bazı kişilerin mezar toprağını yedikleri veya bir miktar toprağı suya karıştırıp içtikleri de tespitlerimiz arasındadır. Bu uygulamada hiç şüphesiz ki kutlu kişinin gücünden kendi gücüne aktarım yapma düşüncesi etkilidir. Tarih boyunca kutlu bilinen kişilerin vücutlarına ait kan, kıl, idrar vb. nesnelere insanları güçlü kılacağına dair uygulamalar yaşanmıştır. Mitolojilerde görülen ve dinlerde görülmesi akla uygun olmayan bu uygulamaların bir kısmının hadis adı altında İslam dinine de girdiği bir gerçektir. Peygamberimizin kanını veya idrarını içen, abdest suyunu şifa amacıyla vücuduna süren sahabelerle ilgili hadislerin varlığı, bu inancın ilkel köklerini ve gücünü göstermesi bakımından önemlidir. Ekecik Baba mezarını ziyaret edenlerin mezar toprağını yemesi veya içmesi ile ilgili uygulamaları anlatan kaynak şahıslarımızın anlattıklarında ısrarcı olmamaları, sık sık “pek bilmem ama” gibi ifadeler kullanmaları yaptıkları iş ile akılları arasında yaşadıkları çelişkinin dışı vurumu olarak yorumlanabilir.

Mezar sahibinin huzurundan ayrılırken arka arka yürümek de bir başka pratiktir. Dua veya dilek için Ekecik Baba'ya giden ziyaretçilerin mezardan ayrılırken bir süre geri geri yürüdükleri anlatılmıştır. Mekânı arka arka terketme motifini edebi metinlerde de görmek mümkündür. Tarih boyunca hükümdar veya güç sahibi kişilerin yanlarından ayrılırken de arka arka yüründüğü düşünüldüğünde bunun da saygı ve tazim amaçlı bir uygulama olduğu görülür.

VI. Sonuç:

Dağlar hemen hemen bütün milletlerin hayatlarında, düşüncelerinde ve mitolojilerinde önemli yer tutan büyük coğrafik oluşumlardır. Türk düşüncesinde dağların önemi, konuya vakıf herkesin malumudur. Ekecik Dağı, hakkında oluşum mitleri üretilen ve bu mitlerin gerçekliğine inanılan bir dağdır. Bu dağla ilgili mitlerde coğrafik şartların göz önünde tutulduğu ve bu şekilde akla mantığa yatkınlığın gözetildiği dikkati çeker.

Türk düşüncesinde kutsiyet içeren mekânlar olan dağlar canlı varlıklar olarak algılanmış, onların ruhu veya iyisi olduğu düşünülmüş, bu düşünceye bağlı olarak bir takım dağların ruhları, iyeleri oluşturulmuştur. Bu iyeler zamanla dağların sahibi olan ata, baba, dedeler olarak tahayyül edilmişlerdir. Türkistan'da veya Anadolu coğrafyasında pek çok dağın zirvesinde o dağla özdeşleşmiş ata, baba, dede mezarları oluşturulmuştur. Ekecik Dağı zirvesinde oluşturulan Ekecik Baba mezarı da dağ ruhu veya iyisinin zamanla somutlaştırılmış mekânıdır.

Dağlarda oluşturulan mezarlar tıpkı müşahhas varlığı olan kişilere ait mezarlar gibi birer müracaat makamı haline getirilmiş ve halk, çeşitli sebeplerle bu mezarları ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerde belli ritüellere uyulduğu da sabittir. Ekecik Dağı başındaki ziyaretlerde halk İslamına dair uygulamalar sergilenmekte, bu uygulamaların temelini İslam öncesi inanç motiflerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu da milletlerin hayatında mitolojinin gücünü göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- ARTUN, Erman (2008). *Türk Halkbilimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- AÇA Mehmet, EKİCİ Metin, YILMAZ Müge (2010). “Anonim Halk Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, s. 129-234, Ankara: Kolektif Yayınları.
- BAYAT, Fuzuli (2004). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi, 2. Cilt*, İstanbul: Ötügen Yayınevi.
- BEYDİLİ, Celal (2005). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*, Ankara: Yurt Yayınları.
- BORATAV, Pertev Naili (1997). *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemlerine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1984). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- ERGİN, Muharrem (1989). *Dede Korkut Kitabı I Giriş-Metin-Faksimile*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- GÖRKEM, İsmail (1991). “Hasan Dağı ile Ali Dağı Efsanesinin Kaynakları ve Varyantlarının Değerlendirilmesi”, *Erciyes Yöresi I. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu (3-5 Mayıs 1990- Kayseri)*, Kayseri, s. 131-137.
- HAVRA, Uno (2015). *Altay Panteonu Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar (Çeviren Ömer SUVEREN)*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

ÖGEL, Bahaeddin (1995). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar)*, 2. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
ÖZKAN, İsa (1993). "Türkmenistan'da Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar", *Türk Kültürü*, Yıl: XXXI, Sayı: 368, s. 730-740.
PEKER, Selçuk (2015). *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış*, Konya: Kömen Yayınevi.

Elektronik Kaynaklar (e.k.):

1. <http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr/TR,63622/cografya.html>, (erişim tarihi: 23.06.2016).

2. <http://www.aksaray.gov.tr/genel>, (erişim tarihi: 23.06.2016).

Kaynak Kişiler:

Adı Soyadı (doğum yeri, doğum tarihi, eğitim durumu)

Ali Aktaş (Çavdarlı köyü, 1950, ilkokul 3'ten terk)

İsmail Altınpınar (Aksaray, 1939, ilkokul)

Osman Çekiç (Çekiçler köyü, 1982, ilkokul)

Memduh Demir (Aksaray, 1948, ilkokul)

Zeynep Güven (Aksaray, 1985, ilkokul)

İsmail Kaya (Aksaray, 1941, ilkokul)

Kiraz Koçak (Çolaknebi köyü, 1937, ilkokul 3'ten terk)

Meryem Mercan (Aksaray, bilmiyor, tahsilsiz)

Mukadder Pekdal (Ağrı, 1956, tahsilsiz)

Yeter Yağmur (Aksaray, 1935, tahsili yok)